

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH DLA BUDYNKU STAREJ PLEBANII
PRZY KOŚCIELE NARODZENIA NMP W ZIELONKACH**

**Opracowanie: Joanna Jabłońska, Adam Jasiewicz
Grudzień 2023**

1 Zakres opracowania

Opracowanie zawiera założenia konserwatorskie oraz program prac konserwatorskich dla budynku tzw. starej plebanii w Zielonkach, opracowane na potrzeby wykonania projektu remontu i adaptacji budynku.

2 Formalne podstawy opracowania

Zlecenie Inwestora – Parafia pw. Narodzenia NMP w Zielonkach

3 Istniejące opracowania i dokumentacje obiektu

Ekspertyza konstrukcyjna oprac. W. Czapiński, M. Matejko – mps, brak daty, prawdopodobnie około 1975

Projekt remontu Budynku plebanii – mps, brak daty, prawdopodobnie około 1975

Ekspertyza techniczna - Studio Projektowe Modulus, Kański & Długosz , kwiecień 2023

Wzmianki w kronikach parafialnych, zebrane w publikacji „ Biblioteka Historyczna Gminy Zielonki” , opracowanie Jan Bulak, Adrian Kędzierski, 2020

4 Charakterystyka obiektu

Budynek dawnej plebanii na terenie kompleksu parafii rzymskokatolickiej pw. Nawiedzenia NMP w Zielonkach

5 Opis formalno - stylistyczny obiektu

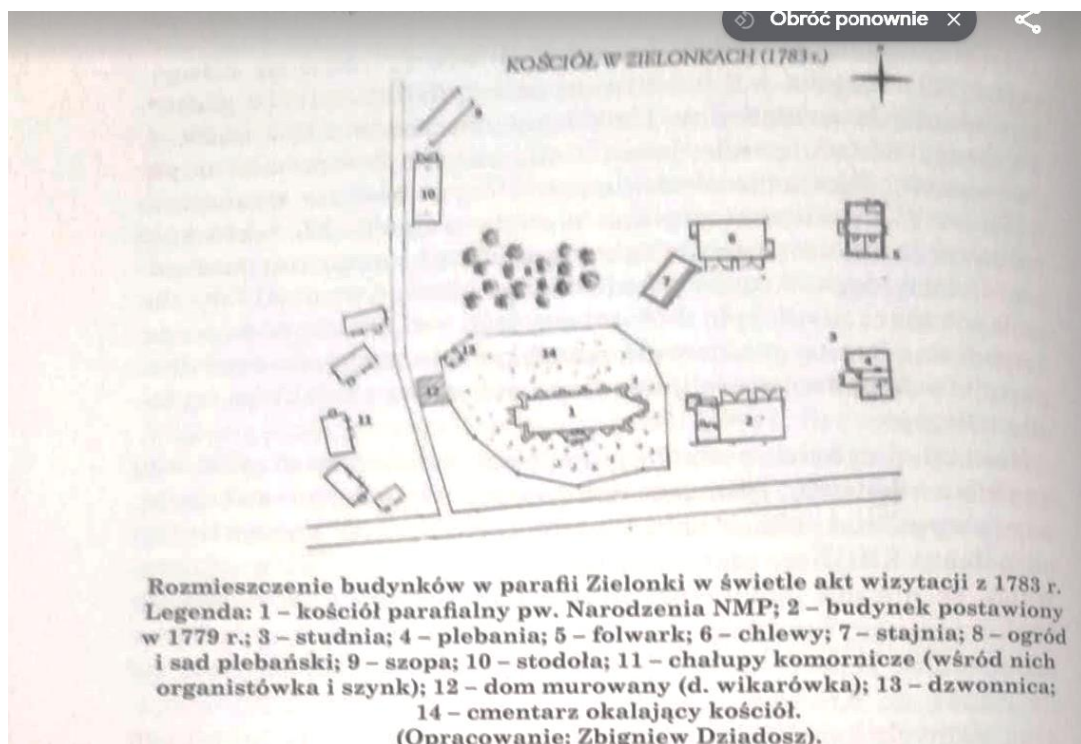
Budynek murowany, parterowy, podpiwniczony, z poddaszem. Wymiary budynku: 19,25 x 10,85 m. Wysokość budynku: 8,0 m. Elewacje tynkowane, obecnie pozbawione cech stylistycznych, za wyjątkiem gzymsu koronującego. Wnętrze w zachowanym historycznym układzie dwutraktowym, z częściowo zachowaną historyczną stolarką. Więźba dachowa drewniana, dach kryty dachówką.

6 Historia Obiektu

Plebania w Zielonkach w swojej obecnej lokalizacji powstała najprawdopodobniej w 1797 r. Wcześniej drewniany, kryty gontem budynek plebani mieścił się nieco dalej od kościoła. Zbudowany w 1797 r murowany obiekt od początku pełnił funkcje mieszkalne, brak jednak informacji czy od razu mieściła się tam plebania – prawdopodobnie nie, skoro wizytacja z 1783 wspomina o starym, drewnianym budynku plebanii.

Zresztą do 1878 r, parafia w Zielonkach nie miała własnego proboszcza, należąc administracyjnie do kolegiaty św. Anny i podlegając tamtejszemu prepozytowi. Pierwszym proboszczem – rezydentem, mianowanym przez senat uniwersytetu był ks. Piotr Kwieciński, jednak pełnił tę funkcję krótko. Od 1881 przez kolejne 30 lat funkcję proboszcza sprawuje ks. Jan Michalik. W tym czasie ma miejsce wiele prac remontowych, budowlanych itp. na terenie kościoła w Zielonkach.

Prawdopodobnie w obecnym budynku plebanii z pierwotnego założenia zachowały się piwnice. Budynek przeznaczony na plebanie i zlokalizowany już w obecnym miejscu powstał w 1864 – 66 r.

Rysunek, zamieszczony w artykule „Życie codzienne w parafii Zielonki w świetle osiemnastowiecznych akt wizytacji” autorstwa Jana Bulaka, w wydawnictwie Biblioteka Historyczna Gminy Zielonki, tom I – Wybrane Zagadnienia z dziejów Zielonek i Bibic, Jan Bulak, Mariusz Zieliński, Anna Mularczyk.

6.1 Kalendarium na podstawie kronik parafii Zielonki (tom III i IV) oraz „Księgi rzeczy sprawionych z lat 1844 – 1903”.

- 1864 – kwit z dnia 14 sierpnia na kwotę reńskich 19 i krajcarów 47 wzięte przez Ludwika Gebhardta od ks. wikariusza Adama Kwiatkowskiego na budowę plebanii nowej.
- 1865, czerwiec – notatka z księgi rzeczy sprawionych o trwających pracach budowlanych i remontowych, w tym dotyczących budynku nowej plebanii, której jednak „dla braku pieniędzy w tym roku nie dokończono”.
- 1878 ks. Kwieciński obejmuje funkcję pierwszego samodzielnego plebana parafii w Zielonkach. Odnotowuje obecność – prócz kościoła – budynków murowanych i nowej stodoły, jednocześnie narzeka na stan gospodarstwa i potrzebę dużych inwestycji.
- 1879 – ks. Kwieciński opisuje remont pieca kaflowego „w pokoju przy kuchni i spiżarni” oraz w pokoju od północy” od strony kościoła”. Wspomina o zawałonym piecu i ponownym użyciu odzyskanych kafli. W tym samym roku na własny koszt proboszcz instaluje na poddaszu plebanii „zagrodzony, z podłogą i pięcioma przegrodami zamykany porządnym [...] spichlerzyk. „Na zimę ponaprawiałem w kilku miejscach zepsuty dach plebanii „– odnotowuje także.

- 1880 – informacja o budowie schodów do piwnicy plebani - drewnianych, z grubego fosztu i deski sosnowej. Wcześniej schodów nie było „tylko po kamieniach ustawionych się schodziło”.
- 1882 proboszcz Jan Michalik odnotowuje remont ganku plebanii „własnym drzewem i kosztem”.
- W roku 1883 ksiądz Michalik prowadzi prace remontowe przy budynku plebanii – remont piwnic i prace izolacyjne, (polegające na wykopaniu rowu i odsłonięciu muru ceglanego od strony cmentarza, a następnie otynkowaniu cementem, a także remont przewodów kominowych i postawienie nowego pieca. Narzeka przy tym na F. Księżarskiego – autora planów plebanii, według księdza zrobionych „bez rozkładu i gustu i uwzględnienia praktycznej strony [...]”.
- 1884 przy okazji remontu kościoła następują także prace na plebanii. Pod spiżarnią z piwnicy zostaje usunięte „rumowisko zasypane” i powstaje tam piwniczka na wino, a przy okazji schody dębowe i półki.
- 1887 dalsze prace na plebanii. „zrobiłem z kuchni kancelarię parafialną, w niej przestawiłem kaflowy piec, a z dwóch pokoiów zrobiłem kuchnię, wystawiłem piece, za co dałem murarzowi ztr 25 z obieleniem kancelarii i kuchni”.
- 1893 ks. Michalik informuje o postawieniu kolejnego pieca kaflowego w małym pokoju na plebanii oraz o budowie drewnianego przedsionka z drzwiami do sali.
- 1894 - „przestawiłem piec kuchenny”, pisze ks. Michalik. Wspomina też o betonowej posadzce oraz powale, drzwiach i odrzwiach do chlewa i plebanii, a także o nowych odrzwiach i kamiennych schodach do piwnicy, oraz betonowej posadzce w piwnicy i spiżarni.
- 1895 – z okazji wizyty biskupa odświeżenie plebanii: ścian, okien, drzwi, sali, pokoiku, kancelarii, sionki, kuchni – prace wykonywał malarz Komecki z Krakowa.
- 1897 proboszcz odnotowuje zakup gontu na doraźne naprawy dachu, równocześnie obawia się, że efekty napraw długo nie wytrzymają, bo „stary gont na dachach zgniły”. Pośród budynków wymagających pilnej wymiany dachu wymienia też plebanię.
- W 1901 r zbudowano ganek od północnej strony plebanii, jednak proboszcz był bardzo niezadowolony z jakości prac.
- W 1902 ks. Michalik odnotowuje prace przy murowaniu ganku plebanii od strony wschodniej, zaznaczając że przez brak ganku od tej strony woda deszczowa spływała do piwnicy. Od tej strony były tylko drzwi, których nie otwierano, więc w sionce plebanii panowała wilgoć. Przy ganku wymurowano miejsce ustępowe. Według opisu ganek „jest nad oknami i drzwiami zasklepiony na żelaznych tregerach” i niewielkich rozmiarów, ze względów oszczędnościowych. Ze starych kamiennych schodów, pochodzących z remontowanego budynku gimnazjum św. Anny wyproszonych od dr. Cyfrowicza, powstały stopnie do plebanii i ganku od strony wschodniej.

W dniu 6 września ukończono tynkowanie i malowanie plebanii oraz pokrycie jej dachu dachówką.

- 1903 – proboszcz odnotowuje wypłatę dla Ksawerego Dysowskiego za wymalowanie pokoiku, poprawki na sali, pomalowanie kancelarii parafialnej. Odnotowana też zapłata za postawienie pieca w kuchni. W tym samym roku teren wokół plebanii wysypano szutrem rzeczonym, i wykonano naprawę tynków (murarz przez 8 dni naprawiał tynki około plebanii).
- 1911 Po śmierci ks. Michalika probostwo obejmuje Konstanty Łabędź. O plebanii pisze, że zniszczona i robi fatalne wrażenie.
- 1913 na wiosnę rozpoczynają się prace przy restauracji plebanii, które mają obejmować przerobienie kuchni i pokoju dla kucharki na kancelarię i jadalnię, kancelarii na kuchnię, spiżarni i małego pokoiku na sypialnię oraz dobudowanie spiżarni i pokoju dla gospodyni. Prace zakończono jesienią.
- 1914 od października na plebanii stacjonuje kompania wojska czeskiego. Stacjonujące wojsko dokonuje zniszczeń oraz rozkrada ruchome wyposażenie plebanii.
- W 1915 proboszcz Łabędź odzyskuje plebanię - jak pisze – kompletnie zniszczoną - ściany obite i zasmarowane, w pokojach pełno nawozu, zamki zepsute, szyby powybijane.
- W 1920 ksiądz proboszcz z goryczą odnotowuje brak funduszy na remont plebanii i brak widoków na ich zdobycie.
- Od 1926 r proboszczem jest ks. Jan Buda.
- 1927 wybuch prochowni w Witkowicach, duże zniszczenia w Zielonkach, budynek plebanii w czasie eksplozji „zachwiał się w jedną i w drugą stronę”. Kroniki parafialne wspominają o uszkodzeniu dachu kościoła, ale brak wzmianek o plebanii.¹
- Ks. Zięba – od 1945 do 1979 przeprowadzano zapewne bieżące remonty. Równocześnie trwają starania o budowę nowej plebanii. W związku z kontekstem politycznym ma to ułatwić zamówiona przez parafię ekspertyza, wykazująca bardzo zły stan istniejącej plebanii i konieczność jej rozbiórki. Do rozbiórki nie doszło.
- Przy okazji remontu kościoła (lata 60 – te XX w) z pozostałych materiałów budowlanych dobudowano ganek od strony północnej. Położono też tynk cementowy, typ „baranek”, skuwając przy okazji pozostałości dekoracyjnych tynków.²

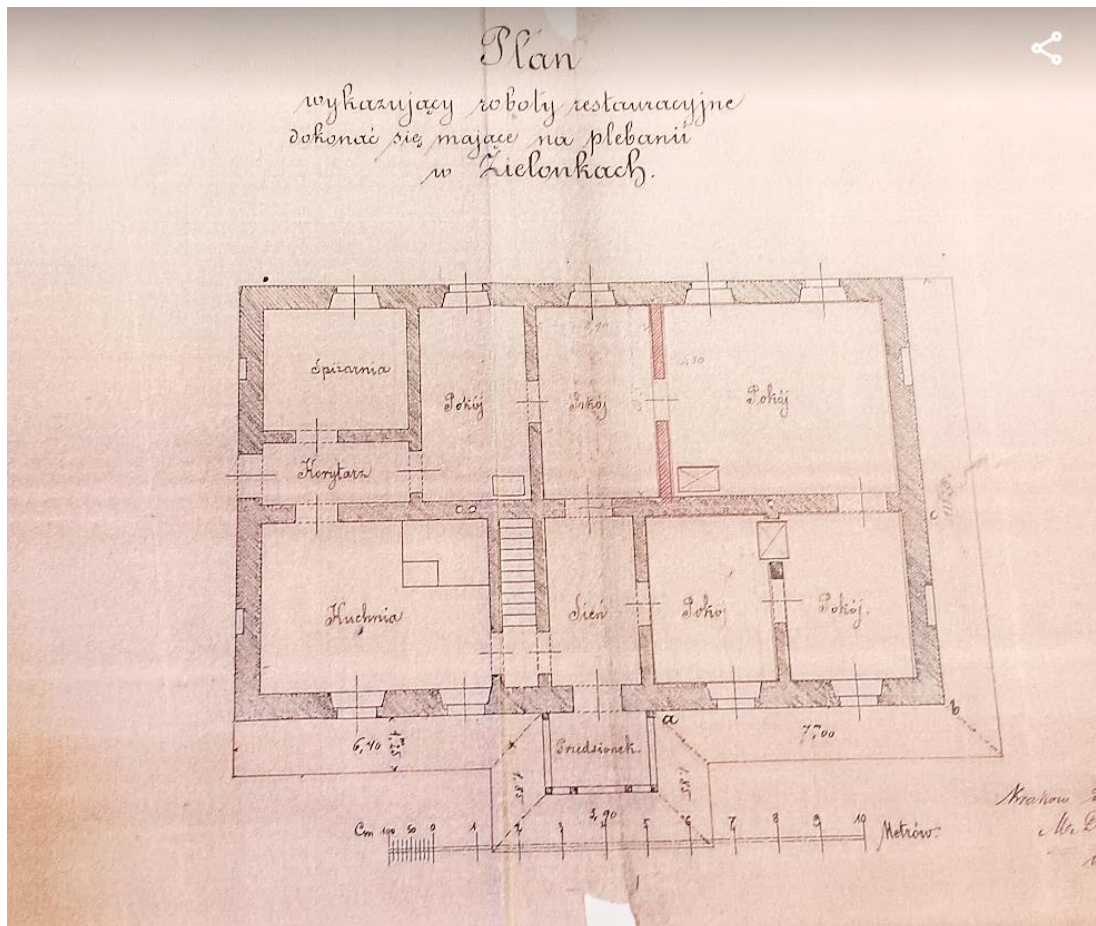
¹ Przekaz ustne, zebrane od mieszkańców okolic przez M. Zielińskiego, podawały jednak, że dach plebanii uległ uszkodzeniu.

² Informacje dotyczące powojennych dziejów budynku plebanii są skąpe i słabo udokumentowane. Po pierwsze kronika parafialna nie była już prowadzona na bieżąco (została później uzupełniona na podstawie wspomnień), po drugie, ze względu na sytuację polityczną nie afiszowano się z pracami prowadzonymi przy budynku plebanii. Starania o budowę nowej plebanii wymagały wykazania, że budynek obecnej nadaje się wyłącznie do rozbiórki. Odnotowane tu wydarzenia i daty pochodzą z informacji udzielonych przez p. Mariusza Zielińskiego, dyrektora Biblioteki Publicznej w Zielonkach, który uzyskał je, przeprowadzając rozmowy z mieszkańcami Zielonek.

- Nowa plebania powstawała stopniowo na przełomie lat 80 – tych i 90 – tych XX w.
- Od 1996 budynek starej plebanii funkcjonuje jako wynajmowany budynek mieszkalny.
- Od 2014 r w budynku funkcjonuje przez kilka lat warsztat stolarski.

6.2 Analiza fotograficznych i rysunkowych materiałów archiwalnych

W zbiorach archiwum parafii zachowały się nieliczne dokumenty obrazujące historyczny wygląd budynku plebanii.

Kraków D. 17 lipca 1878 r.
 Mr. Dąbrowski
 urzędn. Budownictwa w Krakowie.

Archiwalna fotografia z 1956 r widok budynku plebanii od strony wschodniej.

7 Budowa technologiczna – technologia wykonania, wyniki badań stratygraficznych

Budynek parterowy ze strychem, podpiwniczony. Usytuowany na osi wschód zachód na tyłach kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP w Zielonkach. Ze względu na usytuowanie na zboczu budynek od strony południowej ma podniesiony, wysoki parter. Od północnej strony wejście do budynku znajduje się na poziomie gruntu.

7.1 Elewacje i dach

Elewacje budynku są tynkowane wtórnym, cementowym tynkiem fakturalnym w kolorze szarym. Od strony zachodniej ściana budynku, wraz z przylegającym do niej odcinkiem muru została pokryta styropianem i tynkiem typu „kornik”. Dach o drewnianej konstrukcji, kryty dachówką.

7.2 Wnętrza

- Piwnice murowane: wążek ścian mieszany, ceglano kamienny (z przewagą cegły), częściowo tynkowane, wielokrotnie bielone wapnem (grube nawarstwienia pobiał). Sklepienia piwnic ceglane, kolebkowe. Piwnice znajdują się pod południowym traktem budynku. Od strony wschodniej mieści się wyjście z piwnic bezpośrednio na zewnątrz (znajduje się ono obecnie w obrębie części wtórnie dobudowanej w roku 1913). Drewniana framuga widoczna od strony piwnicznego korytarza jest pozostałością pierwotnego wyjścia z piwnic na zewnątrz. Piwnice mają dwa poziomy głębokości, pogłębiają się w kierunku zachodnim

- Na parterze pomieszczenia w dwutraktowym układzie częściowo amfiladowym. Zachowany jest generalnie oryginalny plan budynku, chociaż z czasem zamurowano niektóre otwory drzwiowe a inne przesunięto. Ściany parteru tynkowane tynkiem wapienno piaskowym. Liczne nawarstwienia farb i pobiał wapiennych podbarwianych na niebiesko. Strop nad parterem drewniany, z podbitką, sufity płaskie, tynkowane. Zachowana częściowo stolarka drzwiowa e wnętrzach – drzwi jedno i dwuskrzydłowe, drewniane, płycinowe, pełne. Zachowany w jednym z pokoi piec kaflowy. Podłogi głównie drewniane (nie zawsze dało się stwierdzić materiał), w kuchni lastriko, w ganku płytki ceramiczne i lastriko.
- Więźba dachowa drewniana, pokrycie dachu z dachówki ceramicznej. Na strychu polepa (?) gliniana, miejscami wylewka betonowa i drewniane podesty. Kominy ceglane, w obrębie strychu tynkowane i bielone, powyżej połaci dachu wyeksponowana cegła.
- Schody na strych drewniane. Schody do piwnicy kamienne

Schemat parteru budynku na podstawie rysunku dotyczącego planowanej przebudowy z 1878 r. (po lewej). Schemat budynku z oznaczonym aktualnym układem pomieszczeń (po prawej)

7.3 Odkrywki i sondy – interpretacja wyników

W badaniach wykorzystano głównie naturalne odkrywki, interpretując widoczne nawarstwienia stratygraficzne. Lokalnie poszerzono lub pogłębiono naturalne odkrywki, lub wykonano sondy w miejscach, gdzie z dane w odkrywkach naturalnych nie dawały pełnej informacji lub były niejasne.

7.3.1 Elewacje

Elewacja zachodnia

w. tech	Oznaczenie graficzne warstwy	Warstwa chronologiczna	Datowanie	Opis warstwy
1		VI	Początek XXI w	farba
2				Tynk strukturalny
3				styropian
4		V	Po 1960	Zacierki, łaty, uzupełnienia tynku
5		IV	Ok. 1960	Tynk szary cementowy
6		III	Po 1913	Zacierki, łaty, uzupełnienia tynku
7		II	1913	Pozostałości warstw kolorystycznych
8				Tynk wapienno piaskowy,
9		I	1865	Cegła na zaprawie wapienno piaskowej

Elewacja wschodnia, południowa, północna

w. tech	Oznaczenie graficzne warstwy	Warstwa chronologiczna	Datowanie	Opis warstwy
1		V	Po 1960	Zacierki, łaty, uzupełnienia tynku
2		IV	Ok. 1960	Tynk szary cementowy
3		III	Po 1913	Zacierki, łaty, uzupełnienia tynku
4		II	1913	Pozostałości warstw kolorystycznych
5				Tynk wapienno piaskowy,
6		I	1865	Cegła na zaprawie wapienno piaskowej

Poza elewacją zachodnią, która obłożona została styropianem i nową warstwą strukturalnego tynku, na pozostałych elewacjach występuje warstwa tynku piaskowo wapiennego oraz druga, naniesiona na nią warstwa tynku cementowego fakturalnego. Ponadto w obrębie wszystkich elewacji stwierdzono liczne uzupełnienia tynków, zacierki i łaty o mniej lub bardziej lokalnym zasięgu.

Miejscowo, na najstarszym tynku występują pozostałości warstw malarskich. Ze względu na silne zdestruowanie i zabrudzenie są one słabo czytelne, można jednak przyjąć, że kolorystyka elewacji oscylowała w rejonach piaskowych żółci, szarości i ochry.

Wieńczący elewację masywny, profilowany gzyms został ukształtowany z cegły, a następnie otynkowany.

Naturalne odkrywki. W ubytkach wtórnego tynku widoczne są wcześniejsze warstwy zapraw oraz pozostałości warstw kolorystycznych. Wydaje się, że historycznie elewacja budynku plebanii malowana była na odcienie piaskowe, ugrowe itp. Używano zapewne najtańszych i najłatwiejszych do zdobycia mineralnych barwników.

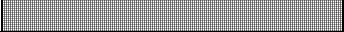
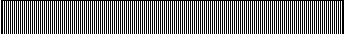

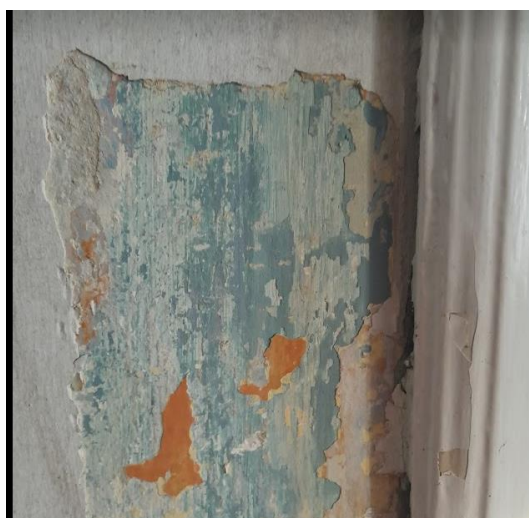
Na górnym zdjęciu widoczny fragment gzymsu na elewacji północnej Gzysu wymurowany został z cegły, następnie otynkowany i wyciągnięty w zaprawie.

Dolne zdjęcie ilustruje miejsce styku oryginalnej ściany budynku z dobudówką – gankiem, dostawionym od strony północnej. Obecność pomiędzy warstwami cegieł tynku wyraźnie wskazuje na późniejsze dobudowanie ściany ganku. Z kolei widoczne na tynku nawarstwienia błękitnych warstw kolorystycznych sugerują, że istniejący w tym miejscu wcześniej ganek – drewniany, jak wynika z przekazów – był opracowywany kolorystycznie jak wnętrze, a nie jak elewacja.

7.3.2 Wnętrza

7.3.2.1 Ściany

w.tech	Oznaczenie graficzne	w.chron	Datowanie	Opis warstwy
1		IV	XXI w	Farba emulsyjna
2		III		Farba wapienna
3		II		Farba wapienna
4		I	1865 - 66	farba wapienna
				Tynk wapienno piaskowy,
				Cegła na zaprawie wapienno piaskowej

Na ścianach we wnętrzach stwierdzono znaczną ilość nawarstwień kolorystycznych w postaci farb wapiennych zabarwionych ultramaryną.

Prawdopodobnie historycznie przez lata, konsekwentnie malowano wnętrza w ten sam sposób, monochromatycznie, odświeżając wymalowania co jakiś czas. Ilość warstw pobiał jest miejscami bardzo duża. Dopiero w latach po II wojnie światowej zaczęto malować wnętrza na biało i inne kolory.

7.3.3.1 Stolarka

w. tech	Oznaczenie graficzne	W chron	daowanie	Opis warstwy
1		IV	XX w	Biała warstwa malarska
2		III		Biała warstwa malarska
3		II		Niebiesko szara warstwa malarska
4		I	Ok 1900	Niebiesko szara warstwa malarska
5				drewno

Nawarstwienia kolorystyczne na zachowanych , historycznych drzwiach we wnętrzach świadczą o tym, że stolarka malowana była w odcieniach szarobłękitnych, podobnie jak ściany. Kolorystyczne dopasowywane tonacji stolarki drzwi i ścian to rozwiązanie charakterystyczne dla początków XX w.

W budynku występują także drzwi wielokrotnie malowane na biało

8 Stan zachowania i przyczyny zniszczeń

Stan zachowania budynku jest zdecydowanie zły.

Zniszczenia budynku wynikają z połączenia kilku czynników.

Usytuowanie budynku w stoku wzgórza, na którym postawiony jest kościół powoduje, że działają na budynek siły wynikające z naporu mas ziemi z jednej strony oraz osuwania się i osiadania gruntu z drugiej. Problem dotyczący stabilizacji gruntu próbowano - jak wynika z kronik parafii – rozwiązywać przez nasadzenia drzew, licząc, że korzenie umocnią zbocza. Taka lokalizacja jest zapewne odpowiedzialna za problemy konstrukcyjne.

Z lokalizacją wiązą się również problemy z zawilgoceniem budynku – woda spływająca od strony kościoła powoduje zawilgocenie ściany wschodniej i północno wschodniego narożnika. Problem ten również jest zadawniony, zmagano się z nim już w XIX w.

Przestudiowanie dostępnej dokumentacji pisemnej daje pewne pojęcie co do sposobu w jaki budynek przebudowywano i przekształcano. Ubóstwo środków finansowych przekładało się na szukanie rozwiązań doraźnych, jak najtańszych, rzadko przy tym satysfakcjonujących. Ponadto narastające zaniedbania, brak bieżących remontów, doraźne naprawy wykonywane często po amatorsku i przy użyciu niskiej jakości materiałów, przyczyniły się do pogorszenia stanu budynku.

8.1 Elewacje

- Częściowemu zniszczeniu uległ dach, brakuje wielu dachówek, a więźba miejscami zawaliła się. System odprowadzania wody z połaci dachu jest niewydolny – rynny zatkane, z widocznymi wyrastającymi samosiejkami.
- Elewacje pokryte są wtórnymi tynkami, spękanymi i częściowo odspojonymi. W naturalnych odkrywkach widać warstwy wcześniejszych tynków oraz warstw kolorystycznych. Duże obszary odspojenia tynków oraz ich wyraźna dezintegracja wskazują na znaczne zasolenie.
- Na elewacjach widoczne są pęknięcia konstrukcyjne.
- Stwierdzono znaczne zawilgocenie wątków ceglanych oraz obecność pleśni, mchów i samosiejek roślin.

Elewacja północna

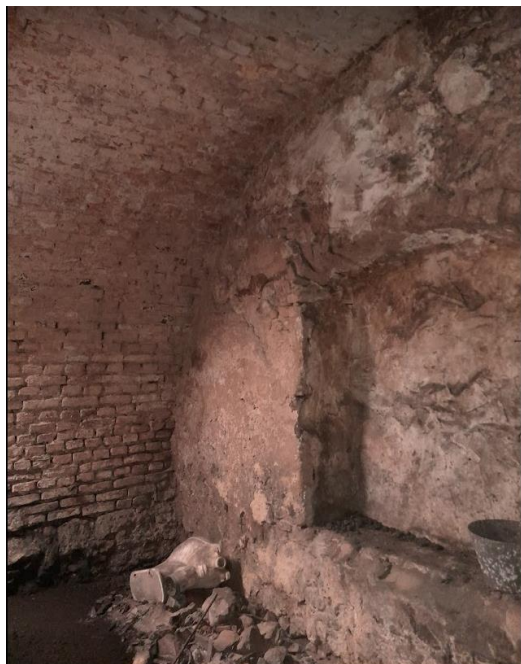
Elewacja wschodnia i południowa

Elewacja zachodnia

8.2 Wnętrza

Problem z wilgocią zdaje się dotyczyć zarówno wnętrza jak i elewacji. Można by przypuszczać, że przynajmniej we wnętrzach założenie ogrzewania centralnego powinno coś zmienić na lepsze, jednak narastające zniszczenia dachu oraz elewacji spowodowały znaczne zawilgocenie budynku w górnych partiach ścian i sufitów. Piwnice natomiast wydają się być relatywnie suche.

W pomieszczeniach parteru zachowały się ściany wraz z nawarstwieniami tynków i farb, częściowo stolarka drzwiowa. Zawalony jest strop nad niektórymi pomieszczeniami, w trakcie frontowym. Podłogi pomieszczeń parteru z desek, w niektórych pomieszczeniach lastriko, ceramika, wykładziny różnego rodzaju. Podłoga w narożniku północno zachodnim pomieszczenia narożnego zapada się, jest przegniła.

Na ścianach i stolarce widoczne są liczne nawarstwienia farb. Kolejne warstwy nakładane były bez usuwania poprzednich. Najwcześniejsze chronologicznie warstwy, zarówno na ścianach jak i na stolarce drzwiowej, utrzymane są w odcieniach błękitu – do farb wapiennych dodawano syntetycznej ultramaryny, a stolarkę opracowano pod kolor ścian.

Ściana zachodnia od wnętrza została częściowo obita supremą. Najprawdopodobniej, ze względu na ukształtowanie terenu tu faktycznie problem z wilgocią może trwać od dłuższego czasu.

Zawilgocenia we wnętrzach – widoczne zarówno w dolnych partiach ścian jak i na styku ścian z sufitem

Zniszczenia stropu nad parterem

Zawilgocone tynki sufitu i ścian, wykwity pleśni , odspojone, łuszczące się warstwy farb a także pęknięcia ścian

Stolarka

Zachowane są dwa oryginalne okna – w elewacji północnej, od strony zachodniej. Są to skrzynkowe okna dwuskrzydłowe z nadświetłem, także dzielonym na dwa skrzydła i z rozbudowanym, profilowanym ślemieniem.

Okno w elewacji północnej – skrzynkowe, z profilowanym ślemieniem – jedno z dwóch oryginalnych okien, zachowanych w budynku. Oryginalny zamek, zachowany przy drzwiach w sionce.

9 Wnioski i założenia konserwatorskie

Stan budynku jest zdecydowanie zły, wymaga on pilnego zabezpieczenia. Z drugiej strony niewątpliwie obiekt posiada wartość historyczną i jest istotnym elementem budowania tożsamości społeczności lokalnej Zielonek. Związany jest z postaciami dwóch długoletnich proboszczów, upamiętnionych w nazwach ulic: ks. Jana Michalika i ks. Adama Zięby.

Prace przy budynku należy podzielić na dwa etapy.

I Etap: prace związane z zabezpieczeniem budynku, powstrzymaniem procesów destrukcji oraz usunięciem ich skutków. W ramach tego etapu powinny się znaleźć:

- Działania związane ze wzmocnieniem konstrukcji budynku: zszycia murów, kotwienia itp. – w zakresie określonym w projekcie przez konstruktora
- Wzmocnienia fundamentów – zgodnie z projektem i zaleceniami konstruktora.
- Wykonanie izolacji - zgodnie z projektem
- Rozbiórka istniejącego pokrycia dachowego i więźby. Wykonanie wieńca, wymiana stropu, więźby i pokrycia dachowego – zgodnie z projektem. Wykonanie rynien i rur spustowych.
- Inne prace rozbiórkowe – zgodnie z projektem.
- Skucie z elewacji tynków zawilgoconych, odspojonych i zasolonych – najstarsze zachowane tynki pochodzą z początków XX w, są to odspojone i zdeintegrowane pozostałości tynków bez dekoracji czy czytelnych warstw kolorystycznych. Partie tynków relatywnie lepiej zachowanych są z kolei cementowymi uzupełnieniami, bez wartości historycznej czy estetycznej. Sugeruje się usunięcie całości tynków.
- Po usunięciu zdestruowanych, odspojonych i zasolonych tynków będzie można ocenić zakres i stopień zasolenia wątków i zdecydować o ewentualnej zasadności użycia tynków solochłonnnych.
- Osuszenie wątków i ich dezynfekcja.
- Wykonanie koniecznych uzupełnień wątku, przemurowań itp.
- Wykonanie tynków podkładowych na elewacjach.
- Usunięcie zawilgoconych, porażonych biologicznie, odspojonych, osłabionych tynków z wnętrza.
- Ocena wytrzymałości strukturalnej wątków piwnic, ewentualne lokalne wzmocnienia strukturalne.
- Demontaż stolarki drzwiowej oraz dwóch okien w elewacji północnej w celu przeprowadzenia konserwacji w późniejszym etapie.

II Etap: prace związane z przywróceniem estetyki i funkcjonalności budynku:

- Rekonstrukcja tynków elewacji wraz z odtworzeniem dekoracyjnego wystroju - zgodnie z projektem opracowanym na podstawie materiałów archiwalnych i analogii.
- Remont wnętrz, zgodnie z projektem, opracowanym z uwzględnieniem wytycznych konserwatorskich.
- Rekonstrukcja pozostałych elementów zgodnie z projektem.
- Konserwacja i rekonstrukcja stolarki drzwiowej oraz dwóch okien.
- Wymiana stolarki okiennej – zgodnie z projektem.

9.1 Typowanie elementów, które ze względu na wartość historyczną lub estetyczną powinny podlegać zachowaniu lub rekonstrukcji.

9.1.1 Elewacje

W obecnej formie budynek jest ahistoryczny i bez cech stylistycznych. Z elewacji usunięto wszelkie elementy dekoracyjne, poza masywnym, profilowanym gzymsem. Płaskie tynki o nakrapianej fakturze sprawiają, że elewacja jest praktycznie pozbawiona walorów estetycznych.

Od strony północnej dobudowano ahistoryczny, niezgrabny ganek. Powstał on najprawdopodobniej w lokalizacji, gdzie oryginalnie mieścił się drewniany ganek, jest jednak od oryginalnego szerszy. Być może próbowano w ten sposób nadać symetrię, którą elewacja utraciła po dobudowaniu przybudówki od strony wschodniej w 1913 roku.

9.1.1.1 Zakres niezbędnych prac zabezpieczających i konserwatorskich

Przed wszystkim wykonać należy prace zabezpieczające i powstrzymać dalszą degradację budynku.

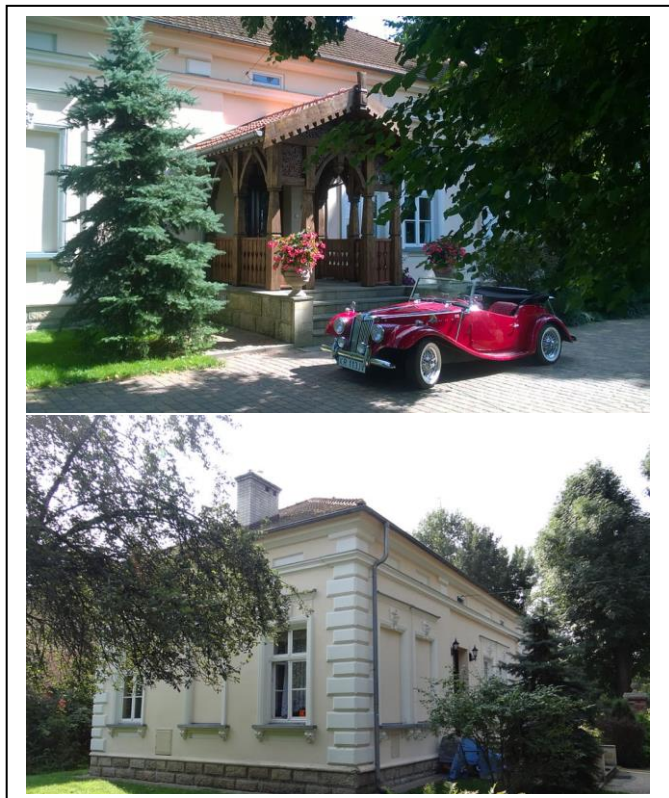
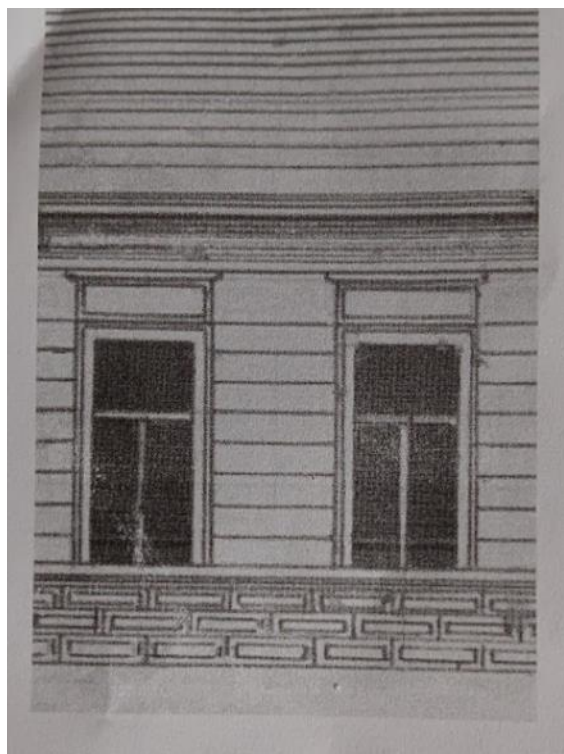
Niezbędne prace obejmują przede wszystkim remont dachu, odtworzenie stropu nad parterem, a także prace związane z naprawą konstrukcji budynku oraz wykonaniem izolacji. Konieczne jest rozwiązanie problemów związanych z odprowadzeniem wody. Zakres i sposób wykonania prac konstrukcyjnych i izolacyjnych powinien być określony w odrębnym opracowaniu.

Prace związane z rekonstrukcją stropu nad parterem i odbudową dachu, a także poprawne osuszenie wątków wymagać będzie skucia uszczelniających tynków cementowych oraz usunięcia zawilgoconych i porażonych biologicznie tynków. Ze względu na konieczność wykonania zbrojonego wieńca betonowego oraz znaczną destrukcję wątku ceglanego gzymsu, proponuje się rozebranie zdestruowanych odcinków gzymsu i wykonanie ich rekonstrukcji. Należy zdjąć formę (szablon) z istniejącego gzymsu.

9.1.1.2 Rekonstrukcje

Wyzwaniem będzie rekonstrukcja tynkowego wystroju elewacji. Oryginały tynki są zniszczone w bardzo znacznym stopniu, zachowane fragmentarycznie pod nakrapianym tynkiem cementowym i pozbawione elementów dekoracyjnych. Z drugiej strony materiały ikonograficzne dotyczące wystroju tynkowego elewacji są skąpe i niejednoznaczne. Nie wiadomo, czy rysunek znajdujący się w parafialnym archiwum rzeczywiście przedstawia wystrój tynkowy elewacji plebanii, czy jest tylko projektem. Nie ma nawet stuprocentowej pewności, że dotyczy właśnie tego budynku – na potwierdzenie tego mamy jedynie ustny

przekaz od mieszkanki Zielonek, p. Stanisławy Kurzdym (1924 – 2018), która zapamiętała taki właśnie wystrój.³ Z drugiej strony nie dysponujemy fotografiami z okresu wcześniejszego niż 1956 r, które przedstawiają elewację już po wielu przekształceniach, zwłaszcza, że robione są od strony, gdzie do budynku dostawiono dobudówkę w 1913 r. Praktycznie można więc stwierdzić, że nie wiadomo, jak wyglądał oryginalny wystrój elewacji. Z drugiej strony, zakładając że budynek był typowym dla swojej epoki projektem, dysponujemy szeregiem analogii na których możemy się oprzeć, projektując rekonstrukcję tynków. Za przykład może tu posłużyć dwór w Kaczorówce, do którego podobieństwo wskazywała rzeczona parafianka.

Kserokopia rysunku, znajdującego się w archiwach parafii i zidentyfikowanego przez urodzoną w 1924 r parafiankę, Stanisławę Kurzdym jako przedstawienie wystroju elewacji plebanii. Obok zdjęcia dworu w Kaczorówce, do którego, wg. Stanisławy Kurzdym miał być podobny budynek plebanii. Uwagę zwraca drewniany ganek – najprawdopodobniej plebania w Zielonkach posiadała podobny.

Materiały ikonograficzne z lat 50 – tych XX w pokazują wystrój ścian szczytowych budynku, brak jednak danych co do wystroju pozostałych partii.

Należy, podczas skuwania tynków z elewacji zachodniej, oraz dawnej elewacji wschodniej, która obecnie jest ścianą we wnętrzu budynku, zwrócić uwagę na miejsca zaznaczone na rysunku z 1978 r jako wgłębienia w elewacji – być może były tam blendy i w toku prac może się udać odnaleźć ich ślady.

³ Ta i inne - dotyczące powojennych losów budynku plebanii - informacje, pochodzą o p. Mariusza Zielińskiego, dyrektora Biblioteki Publicznej w Zielonkach.

Wystrój elewacji należy zaprojektować, opierając się na zachowanych materiałach archiwalnych oraz analizie analogii z epoki. Zrekonstruować gzyms, zgodnie z obecną formą, a na elewacjach wschodniej i zachodniej odtworzyć formę i dekorację szczytów, zgodnie ze stanem udokumentowanym w 1956 r.

Sugeruje się możliwość usunięcia ahistorycznego i zaburzającego formę elewacji północnej ganku i zaprojektowanie lżejszego, otwartego, drewnianego ganku z zadaszeniem, nawiązującego do tradycyjnych form budownictwa tego typu.

Kolorystykę elewacji należy utrzymać w gamie naturalnych odcieni żółtych pigmentów ziemnych (ochra, ugiei).

Pokrycie dachu wykonać z dachówki karpiówki.

9.1.2 Wnętrza

W piwnicach zachowany jest układ wnętrza, a lokalnie także historyczne nawarstwienia w postaci licznych pobiół. Sugeruje się częściową ekspozycję wątków oraz pozostawienie istniejących fragmentów framugi w miejscu dawnego wyjścia na zewnątrz, jako reliktu.

W obrębie parteru zachowany jest zasadniczo historyczny, dwutraktowy układ wnętrza z amfiladowym ciągiem pomieszczeń w trakcie południowym. Należy go zachować. Można przywrócić pierwotną (zgodną z archiwalnym rysunkiem z 1878) lub pozostawić obecną lokalizację otworów drzwiowych.

Jeśli chodzi o tynki ścian oraz historyczne warstwy kolorystyczne, to ze względu na bardzo zły stan ich zachowanie jest problematyczne. Należy przyjąć rekonstrukcję tynków i nowe wymalowania, które mogą estetycznie nawiązywać do oryginalnych. Przy założeniu wymiany tynków sugeruje się użycie we wnętrzach tynków wapiennych oraz wapiennych farb, które mogłyby naśladować charakter oryginalnego opracowania ścian (barwiona ultramaryną pobiół wapienna).

Stolarstwo drzwiowe, prawdopodobnie początku XX wieku, we wnętrzach jest częściowo zachowane – zarówno drzwi dwu jak i jedno skrzydłowe, wraz z ościeżnicami. Stolarstwo drzwiowe należy poddać konserwacji i ponownie zamontować w budynku.

Poza dwoma oknami, które zachowały się w elewacji północnej, stolarka okienna jest wtórna, a przy tym bardzo zniszczona. Należy wykonać nową stolarkę na wzór istniejących zabytkowych okien.

Zdjęcie z 1956 r – widać okna w elewacji południowej, dzielone w poziomie na trzy, z profilowanym ślimieniem. Na zdjęciu obok obecne okna w tej samej lokalizacji.

Pieca – w pokoju i kuchennym mają pewną wartość historyczną. Można rozważyć zachowanie ich jako atrakcji. Na czas remontu budynku pieca należy zdemontować, zainwentaryzować i zabezpieczyć, do czasu podjęcia decyzji o ich ewentualnym wykorzystaniu.

10 Proponowane postępowanie konserwatorskie

10.1 prace przy tynkach elewacji frontowej

1. Przygotowanie podłoża do prac tynkarskich

- Usunięcie warstw tynku w partiach zdestruowanych i poważnie osłabionych. Wykucie nieprawidłowych uzupełnień tynku, łat cementowych, zacierek itp. Ze względu na katastrofalny stan tynków i duży zakres występowania tynków współczesnych dopuszcza się możliwość skucia tynków w całości.
- Umycie powierzchni elewacji, usunięcie rozmiękczonego pyłu i zabrudzeń, pozostałości farb i spoiw z powierzchni gorącą wodą/parą wodną pod niskim ciśnieniem z dodatkiem ok. 1% środka powierzchniowo-czynnego. Proponuje się zastosować Remmers Clean SL lub inny preparat o podobnym działaniu.
Alternatywnie można zastosować czyszczenie na sucho metodą strumieniowo-ścierną z użyciem rodzajów ścierniwa po wykonaniu prób.
- W razie konieczności usunięcie powłok malarskich oraz graffiti pastą do usuwania wielu rodzajów farb i lakierów Remmers AGE.
- Dezynfekcja
Należy przeprowadzić dezynfekcję muru roztworem preparatu zawierającego chlorek bezalkoniowy. Jest to także impregnat działający prewencyjnie, wstrzymujący rozwój mikroflory. Proponuje się zastosować preparat Remmers BFA lub inny preparat o podobnym działaniu.

2. Wzmocnienie strukturalne

W razie potrzeby podłoże (zarówno watek ceglany jak i pozostawione oryginalne tynki) należy wzmocnić poprzez impregnację preparatami opartymi na estrach kwasu krzemowego Remmers KSE 100 i KSE 300. Jest to czysty (pozbawiony rozpuszczalników organicznych), uelastyczniony krzemian etylu z dodatkiem katalizatora.

- Remmers KSE 100 - ilość wytrąconej po reakcji hydrolizy krzemionki: 100 g/l. Najgłębsza penetracja, umiarkowane wzmocnienie.
- Remmers KSE 300 E - ilość wytrąconej po reakcji hydrolizy krzemionki: 300 g/l, większe wzmocnienie.

3. Uzupełnienie wypraw tynkarskich

Mur uprzednio przygotować narzucając na ok. 50% powierzchni, jako podłoże pod tynk, warstwę szepną. Proponuje się zastosować zaprawę szepną, Remmers SP Prep, odporną na zasolenia, w narzucie półkryjącym.

Należy wykonać zasadniczą warstwę tynku zaprawą opartą na spoiwie mineralnym, cementowo-wapiennym z trasek. Wodoodporna, mrozoodporna, zmniejsza ryzyko powstawania wykwitów

wapiennych. Grubość warstwy: 10 - 25mm. Proponuje się zastosować zaprawę Remmers TZM Levell lub inną o podobnych właściwościach.

4. Wykonanie mineralnej gładzi nawierzchniowej

Następnie na nowe i stare tynki gładkie nałożyć warstwę mineralnego tynku cienkowarstwowego, wyrównującego kolor i fakturę.

Proponuje się zastosować gładź mineralną Remmers SP Top Q2, ziarno 0,5 mm. Nadaje się do wygładzania powierzchni tynków wapienno-cementowych i renowacyjnych, wewnątrz i na zewnątrz.

5. Gruntowanie pod farbę

Po nałożeniu tynków i szpachłówki wyrównującej i po jej związaniu należy zaimpregnować elewacje preparatem Remmers Primer Hydro HF - wodorozcieńczalny, odporny na alkalia, o wysokiej zdolności wnikania w podłoże, wzmacniający i hydrofobizujący, lub innym preparatem o podobnym działaniu.

6. Malowanie

Do prac malarskich proponuje się zastosować farbę silikonową Remmers Color LA, chroniącą tynk, pozwalającą oddychać podłożu, odporna na porastanie przez glony. Dzięki swojemu mikroporowatemu charakterowi jest bliska farbom mineralnym. Posiada wysoką przepuszczalność pary wodnej i dwutlenku węgla $\leq 0,05$ m, nie utrudnia reakcji karbonatyzacji, posiada dodatki glono- i grzybobójcze, posiada efekt samooczyszczenia podczas deszczu. Dopuszcza się możliwość zastosowania farby innej firmy, o podobnych właściwościach.

10.2 Wykonanie tynków na zasolonych podłożach

W przypadku murów silnie zawilgoconych i zasolonych proponujemy zastosować zestaw tynków solochłonnnych WTA

- zaprawa szczepna Prep WTA, odporna na zasolenia, do przygotowania podłoża pod tynk, przy narzucie półkryjącym, (50 % powierzchni muru).
- zaprawa renowacyjna gromadząca sole Levell WTA, nie hydrofobowa, przepuszczalna dla pary wodnej, przyspieszająca wysychanie. (Może być stosowana jako warstwa wyrównawcza, do wypełnienia ubytków i fug zakładana tak, aby widoczne było lico cegły przed pokryciem obrzutką lub po pokryciu muru obrzutką jako tynk renowacyjny podkładowy).
- tynk renowacyjny SP Top White WTA, hydrofobowy, przepuszczalny dla pary wodnej i przyspieszający wysychanie.

Uwaga

1. Zakres powierzchniowy zastosowania tynków renowacyjnych w budynku, wyznaczony będzie przez konserwatora technologa/nadzór konserwatorski. Po akceptacji i wyznaczeniu stref, powierzchnie tynków renowacyjnych opracować na elewacji tak jak pozostałą część.

2. Przy grubości tynku poniżej 2 cm zastosować jedynie obrzutkę Remmers SP Prep i tynk renowacyjny nawierzchniowy Remmers SP Top White WTA, (pomijając tynk podkładowy Remmers SP Levell).
3. Mineralną gładź nawierzchniową - Remmers SP Top Q2.

10.3 prace przy elementach dekoracji architektonicznych wykonanych z zapraw

1. Przygotowanie podłoża

- **Oczyszczenie**

- Usunięcie warstw zapraw w partiach zdestruowanych i poważnie osłabionych. Wykucie nieprawidłowych uzupełnień tynku, łat cementowych, zacierek itp. Ze względu na katastrofalny stan gzymsu i duży zakres współczesnych uzupełnień zakłada się konieczność skucia gzymsu w całości **po dokładnym odwzorowaniu profilu**.
- Umycie powierzchni elewacji, usunięcie rozmięczonych pyłów i zabrudzeń, pozostałości farb i spoiw z powierzchni gorącą wodą/parą wodną pod niskim ciśnieniem z dodatkiem ok. 1% środka powierzchniowo-czynnego. Proponuje się zastosować Remmers Clean SL lub inny preparat o podobnym działaniu.

Alternatywnie można zastosować czyszczenie na sucho metodą strumieniowo-ścierną z użyciem rodzajów ścierniwa po wykonaniu prób.

- **Dezynfekcja**

Należy przeprowadzić dezynfekcję muru roztworem preparatu zawierającego chlorek bezalkoniowy. Jest to także impregnat działający prewencyjnie, wstrzymujący rozwój mikroflory. Proponuje się zastosować preparat Remmers BFA lub inny preparat o podobnym działaniu.

- **Wzmocnienie strukturalne** podłoża poprzez impregnację preparatami opartymi na estrach kwasu krzemowego Remmers KSE 100 i KSE 300.

2. Rekonstrukcja i uzupełnienie ubytków

- **Rekonstrukcja rdzenia profili ciągnionych i detali sztukatorskich**

Do naprawy i rekonstrukcji profili gzymsów zastosować lekką zaprawę rdzeniową Remmers Stucco GZ. Jest to zaprawa zalecana do zastosowania na elewacjach, do sporządzania wzgl. ciągnięcia rdzeni sztukatorskich, profili i gzymsów.

- **Rekonstrukcja powierzchni profili ciągnionych i detali sztukatorskich**

Powierzchnie wystroju tynkarskiego, opracować zaprawą Remmers Stucco FZ. Jest to szybko wiążąca zaprawa do tworzenia drobnostrukturalnej powierzchni nowych i starych sztukaterii.

3. Gruntowanie pod farbę

Po nałożeniu tynków i szpachłówki wyrównującej i po jej związaniu należy zaimpregnować elewacje preparatem Remmers Primer Hydro HF - wodorozcieńczalny, odporny na alkalia, o wysokiej zdolności wnikania w podłoże, wzmacniający i hydrofobizujący, lub innym preparatem o podobnym działaniu.

4. Malowanie

Do prac malarskich proponuje się zastosować farbę silikonową Remmers Color LA.

5. Impregnacja hydrofobowa

W razie potrzeby powierzchnię zaleca się zahydrofobizować preparatem Remmers Funcosil WS.

10.4 prace tynkarskie we wnętrzu

1. Przygotowanie podłoża do prac tynkarskich

- Usunięcie warstw tynku w partiach zdestruowanych i poważnie osłabionych. Wykucie nieprawidłowych uzupełnień tynku, łat cementowych, zacierek itp. Ze względu na katastrofalny stan tynków i duży zakres występowania tynków współczesnych dopuszcza się możliwość skucia tynków w całości.
- Umycie powierzchni ścian, usunięcie pozostałości tynku, farb i spoiw z powierzchni gorącą wodą/parą wodną pod niskim ciśnieniem z dodatkiem ok. 1% środka powierzchniowo-czynnego. Proponuje się zastosować Remmers Clean SL lub inny preparat o podobnym działaniu. Alternatywnie można zastosować czyszczenie na sucho metodą strumieniowo-ścierną z użyciem rodzajów ścierniwa po wykonaniu prób.
- W razie konieczności usunięcie powłok malarskich pastą do usuwania wielu rodzajów farb i lakierów Remmers AGE.
- Dezynfekcja
Należy przeprowadzić dezynfekcję muru roztworem preparatu zawierającego chlorek bezalkoniowy. Jest to także impregnat działający prewencyjnie, wstrzymujący rozwój mikroflory. Proponuje się zastosować preparat Remmers BFA lub inny preparat o podobnym działaniu.

2. Wzmocnienie strukturalne

W razie potrzeby podłoże należy wzmocnić poprzez impregnację preparatami opartymi na estrach kwasu krzemowego Remmers KSE 100 i KSE 300.

3. Uzupełnienie wypraw tynkarskich

Mur uprzednio przygotować narzucając warstwę szepną. Proponuje się zastosować zaprawę Optolith PMS, w narzucie półkryjącym.

Należy wykonać zasadniczą warstwę lekkiego tynku wapiennego – Optolith Calith Light lub tynków wapiennych KEIM NHL-KP 3.0 (dawniej NHL-Kalkputz-Grob), KEIM NHL-KP 0.6 (dawniej NHL-Kalkputz-Fein)

4. Opracowanie powierzchni tynków

Ponieważ na obecnym nie jest ustalona funkcja obiektu, sposób opracowania powierzchni zostanie ustalony i dostosowany do konkretnych potrzeb.

5. Gruntowanie pod farbę

Po nałożeniu tynków i szpachlówki wyrównującej i po jej związaniu należy zagruntować ściany preparatem KEIM Fixativ - wodorozcieńczalny, odporny na alkalia, o wysokiej zdolności wnikania w podłoże, wzmacniający i hydrofobizujący, lub innym preparatem o podobnym działaniu.

6. Malowanie

Do prac malarskich proponuje się (jeżeli planowane funkcje obiektu na to pozwolą) zastosować farbę wapienną KEIM Athenit lub KEIM Romanit chroniąca tynk, pozwalająca oddychać podłożu, bakteriobójcza, nawiązująca do historycznego opracowania. Kolorystyka, w przypadku nawiązywania do opracowań historycznych, powinna zawierać się w odcieniach błękitów i bieli (KEIM 9448, 9451, 9454). Dopuszcza się możliwość zastosowania farby innej firmy, o podobnych właściwościach.

10.5 prace przy wątkach piwnic

1. Oczyszczenie wątków kamiennych i ceglanych.

Proponuje się alternatywne i uzupełniające użycie następujących metod:

- czyszczenie parą wodną pod ciśnieniem, np. agregatem Kärcher;
- czyszczenie metoda strumieniowo-ścierną
- czyszczenie metodami chemicznymi, np. w przypadku wapieni przez zastosowanie okładów z ligniny nasączonej 5% roztworem kwaśnego węglanu amonu NH_4HCO_3 a piaskowców 4% roztworem kwasu fluorowodorowego HF;
- myjnia wodna o regulowanym ciśnieniu do spłukiwania.
- doczyszczanie mechaniczne (dłuta, skalpele itp.)

Czyszczenie metodami chemicznymi należy ograniczyć do niezbędnego minimum ze względu na trudności z odprowadzeniem wody i utylizacją substancji toksycznych (piwnice).

2. Usunięcie spękanych i uszkodzonych spoin:

- wykucie i oczyszczenie w przypadku spoin osłabionych
- wycięcie mechaniczne tarczami – w przypadku wadliwych spoin, których wykucie grozi uszkodzeniem kamienia i cegieł.

3. Dezynfekcja powierzchni wątku (np. BFA firmy Remmers).

4. Lokalne wzmocnienie/konsolidacja osłabionych strukturalnie ciosów kamiennych, cegieł i spoin.

Zabieg konsolidacji przeprowadzić preparatami opartymi na estrach kwasu krzemowego, stosując wspólnie preparat głęboko penetrujący Remmers KSE 100 o niewielkim stopniu wytrącania żelu ok. 10 %, dla zapobieżenia nadmiernemu wzmacnianiu i do sporządzania wyrównanych profili wytrzymałościowych oraz działający bardziej przypowierzchniowo preparat Remmers KSE 300, oparty na estrach kwasu krzemowego o stopniu wytrącania żelu ok. 30%

5. Wypełnienie ubytków lica ciosów kamiennych (w razie konieczności) i cegieł

Ubytki w cegle wypełnić barwioną w masie zaprawą mineralną Remmers RM (Restauriermörtel) o dobranym uziarnieniu i twardości. Wytworzenie warstwy szepnej/kontaktowej dla zaprawy naprawczej umożliwi dodatek polimeru ZM HF (basic) do wody zarobowej (prop. 1:10).

6. Spoinowanie

Uzupełnienie ubytków/rekonstrukcję spoin należy przeprowadzić zaprawą mineralną Remmers FM SAN, dopasowaną technicznie i kolorystycznie.

8. Impregnacja hydrofobowa

Watek ceglany zabezpieczyć poprzez wielokrotne naniesienie pędzlem lub poprzez natrysk mikroemulsji silikonowej w wodzie. Jest to wodny, bezbarwny środek hydrofobizujący, na bazie silanowo/siloksanowej Remmers Funcosil WS.

9. W przypadku konieczności **scalenia kolorystycznego** wátku (spoin), zastosować barwny laserunek będący połączeniem farby półkryjącej Remmers Color LA Historic i preparatu Remmers Funcosil WS.

10.6 prace przy stolarce

1. Demontaż skrzydeł oraz szklenia.

2. Usunięcie z powierzchni stolarki wtórnych powłok malarskich poprzez zastosowanie strumienia gorącego powietrza z regulowaną temperaturą nadmuchu, bądź chemicznie przy użyciu żeli tiksotropowych, np. Remmers AGE Drugą metodą jest mechaniczne zeszlifowywanie przy pomocy cykliny i papierów ściernych. Jedna i druga metoda jest bezpieczna, z tym, że nie mogą naruszać zaimpregnowanej warstwy drewna. Bowiem po takim zdjęciu powłoki malarskiej nie zachodzi potrzeba dokonywania ponownej impregnacji środkami ochronnymi przed grzybami i owadami. Poza tym w przypadku naruszenia zewnętrznej warstwy drewna, mogą nastąpić inne niekorzystne zmiany, jak np. niedopasowanie skrzydeł z ościeżnicą.

3. Usunięcie mechaniczne wadliwych, późniejszych uzupełnień, fleków i kitów.

4. Wymontowanie ewentualnych niepierwotnych elementów metalowych.

6. Odtworzenie na wzór oryginalnych brakujących elementów partii stolarki. Flekowanie wyciętych partii drewna nowym drewnem, bez wad, zaimpregnowanym o odpowiedniej wilgotności. Nowe wklejki z drewna muszą być wycięte z deski o tym samym kierunku włókien i gatunku drewna.

7. Uzupełnienie drobniejszych ubytków odpowiednio dobranymi kitami do drewna.

8. W razie potrzeby doprowadzenie wrębów i przemyków do równej linii i równej płaszczyzny. Sklejenie na powrót kwater z przywróceniem prawidłowych kątów, zastosowaniem kleju do drewna typu np. Pattex.

10. Impregnacja drewna stolarki.

11. Oszklenie drewna po naprawie (jeżeli szyby były wyjęte) i uzupełnienie ubytków kitu.

12. Wyregulowanie zawieszenia poszczególnych kwater.

14. Pomalowanie stolarki z przywróceniem oryginalnej kolorystyki.

Malować należy co najmniej dwukrotnie, najpierw farbą podkładową, a następnie nawierzchniową emalią. Proponuje się zastosować farbę Remmers Aqua CL-440-Colorlack lub inną o podobnych właściwościach. Kolor farby na podstawie oględzin pierwotnego opracowania, biały.

15. Uzupełnienie brakujących elementów metalowych w stolarce zgodnie z projektem